

KYNOLOGIN KYNÄSTÄ - Elokuu 2025

TYÖTÄ TEKEVÄN ELÄIMEN VALTTI ON HYVÄ KESKITTYMISKYKY

*Koiran erinomainen hajuaisti voidaan valjastaa mitä mieli kuvituksellisimpiin tehtäviin, kirjoittaa Juha Herttuainen Helsingin Sanomien juttusarjassa **Ihminen ja eläimet** 22.7.2004.*

Eläimet ovat kautta aikojen tehneet työtä ihmisen apuna. Perinteisesti eläimiä on käytetty fyysisesti raskaisiin töihin. Nykyisin ihminen hyödyntää entistä enemmän myös eläinten erikoisosaamista.

Tyypillisiä työeläimiä ovat vetojuhdat ja ihmisiä tai tavaraa selässään kantavat eläimet, jotka ovat yhä yleisessä käytössä kehitysmaissa. Työtä tekevät myös esimerkiksi delfiinit, joita ihminen on kouluttanut eri laisiin tehtäviin.

Kirjekyyhkyillä on ollut tärkeä rooli sotilaskäytössä ja iilimadoilla leikkaushaavojen parantajina.

Suomessa työtä tekevä eläin on useimmiten hevonen tai koira, jotka molemmat ovat olleet ihmisen kavereita kymmeniätuhansia vuosia. Ihminen on eläimen työnantajana aina laumanjohtaja. Esimerkiksi useamman eläimen valjakossa eläimillä on keskinäinen "nokkimisjärjestys", mutta valjakon päällikkö on ihminen.

Koulutetun työeläimen tunnistaa usein työvarusteista, joita voivat olla esimerkiksi liivi ja valjaat. Varusteiden pukeminen on eläimille merkki koulutuksen tai työnteon alkamisesta. Ne asettuvat varusteisiin mielellään, mutta yhtä mieluista on varusteiden riisuminen. Se on merkki koulutus- tai työrupeaman loppumisesta. Työpäivän päätteeksi hevonen menee piehtaroimaan ja koira pinkaisee juoksuun.

Koiria on käytetty sokeiden apuna kautta aikojen. Tiedetään, että sokeat kerjäläiset ja kansanviihdyttäjät ovat kulkeneet pitkiäkin matkoja koiran opastuksella.

Pariisilaisessa sokeainlaitoksessa kokeiltiin jo 1700-luvulla koirien käyttöä sokeiden terapeutteina ja avustajina. 1800-luvulta tiedetään tapauksia, joissa sokea on järjestelmällisesti kouluttanut itselleen opaskoiran. Varsinainen opaskoirien koulutus alkoi Euroopassa kuitenkin vasta 1900-luvun alussa.

Ensimmäiset koirat koulutettiin Saksassa sotasokeiden avuksi.

Suomen ensimmäiset opaskoirat koulutettiin 1930-luvulla. Sokeat kouluttivat tuolloin koiransa itse. Marsalkka Mannerheimin käskystä maassamme aloitettiin opaskoirien koulutus sotasoikeita varten vuonna 1940.

Opaskoirat olivat 1960-luvulle asti rodultaan joko saksanpaimenkoiria tai rottweilereita. Labradorinnoutajia alettiin meillä kouluttaa opaskoiriksi 1950-luvun lopussa. Niiden suosio kasvoi nopeasti, koska niillä on hyvä keskittymiskyky ja ne ovat määrätietoisia ja yhteistyöhalukkaita.

Pari vuosikymmentä sitten Suomessa alettiin järjestelmällisesti kouluttaa avustajakoiria liikuntavammaisille ja kuulokoiria kuulovammaisille. Avustajakoirat noukkivat pudonneita esineitä, vetävät pyörätuolia, avaavat ovia ja tekevät muita tehtäviä käyttäjänsä tarpeiden mukaisesti. Kuulokoira ilmoittaa haltijaansa koskettamalla esimerkiksi ovikellon ja puhelimen äänen, vieraan tulon ja lapsen itkun.

Virka- eli hyötykoiria ovat tulli-, raja-, poliisi- ja sotakoirat sekä erilaiset etsintäkoirat. Ne suorittavat osittain saman kaltaisia tehtäviä: toimivat vartijoina tai etsivät rikollisia, huumeita ja räjähteitä.

Palokoiria käytetään rikos tutkimuksessa kemikaalien tunnistamiseen. Lahokoirat haistavat lahovauriot puhelin- ja sähköpylväistä, ja sienikoirat etsivät esimerkiksi kantarelleja. Raunio- ja laviinikoirat paikallistavat sortumien ja lumivyöryjen alle jääneitä ihmisiä. Koira on ilmaissut jopa ihmisten pahalaatuisia luomikasvaimia.

Koirien erikoiskyvyt perustuvat niiden tarkkoihin aisteihin. Etenkin erinomainen hajuaisti voidaan valjastaa mitä mielikuvituksellisimpiin tehtäviin. Hajuaistinsa avulla koira on löytänyt lukemattomia kadoksissa olleita esineitä ja ihmisiä. Koira on ilmoittanut vihollisesta ja säilyttänyt tunkeilijoita. Paimenena se on pitänyt lauman koossa ja pedot loitolla. Metsästäjän apuna koira löytää riistan, ajaa sen haltijansa pyssyn ulottuville ja hakee saaliin.

Työtä tekevän eläimen paras valtti on kuitenkin hyvä keskittymiskyky. Sen avulla eläin pystyy työskentelemään ympäristön häiriöistä välittämättä ja sulkemaan käytöstä ne aistitoiminnot, joita työssä ei tarvita. Opaskoira, joka nuuskii ja vilkuilee ympärilleen tai reagoi voimakkaasti ympäristön ääniin, ei ole hyvä työssään.

Hevonen ja koira viihtyvät yhdessä ja niillä on paljon yhteisiä piirteitä. Kummallakin on koulutettuna taipumus palvella ja miellyttää ihmistä. Esimerkiksi Englannissa ja Yhdysvalloissa on koulutettu sokeain oppaiksi polvenkorkuisia pienoishevosia. Ne oppivat siisteiksi ja matkustavat haltijansa mukana jopa lentokoneessa. Jaloissa niillä pidetään lenkkitosseja, jotka estävät niitä liukastelemasta portaissa. Pienoishevonen voi elää kymmeniä vuosia, joten sokea ei joudu alvariinsa vaihtamaan opasta.

Työeläin tarvitsee ravinnon ja hyvien elinolojen lisäksi jatkuvaa huolenpitoa. Sen kanssa seurustellaan myös vapaa-aikana. Opaskoira on ilman valjaita tavallinen kotikoira. Tallissa oleva hevonen kaipaa myös vapaalla ollessaan ihmisen huomiota.

Työtä tekevän eläimen ja ihmisen suhde ei ole muuttunut; vanhat koulutusmenetelmät toimivat ainakin opaskoirien koulutuksessa yhä hyvin. Koira palkitsee hyvän koulutuksen, hoidon ja käsittelyn tekemällä iloisesti työtä. Kun yhteistyö on saumatonta, hymy karehtii sekä koiran että sen haltijan suupielessä.

Kirjoittaja Juha Herttuainen toimii konsulttina Näkövammaisten Keskusliiton Opaskoirakoulussa,